

Սառնայինք ցաւերն անցեալ վիշտ ու կսկիծ ,
 Գառնար գարուն մեր ազգութեան պերճ ծաղկալից ,
 Հայրեր , մայրեր , իմ եղբայրներ , ազնիւ քայրեր ,
 Ընա ես ալ ձեզ պէս օտար անկիւն մ'ընկեր
 Ձեզ պէս քշուած Հոյաստանէն դուրս անժառանգ ,
 Չունիմ երբեք յոյս մը որ լուսի հոն արծառանք :
 Բայց արձունքն իմ աշուշներս ալ խիստ ողորդէ ,
 Ձեր հառաչանքն իմ սրտիկս ալ կը տոջորէ .
 Եւ իմ ճակատ զձեր մահուան թափէ կայլակ ,
 Գեռ չըլիջաւ ձեր սրտի հուրն եւ իմ կրակ :
 Ո՛հ , ընցէք , մուտ հողերէդ խղզուկ այս ձայն ,
 Հայեր , ուր ալ ընկած ծնաք , յօտար գամբան .
 Ո՛հ , այս եղբօր ձայնն է , որով ըզձեզ կ'ողբայ ,
 Ո՛հ , թշուառիս արձունքն է որ ձեր հող թանայ :
 Ո՛հ , չէք մոռցուած յոր եւ անկիւն մեռայք երկրիս ,
 Սայրն Հայաստան սիրտն ի տագնապ խնդրէ զօրդիս ,
 Ձե զուր թափուած ձեր ջերմ արցունք , հայրեր , մայրեր ,
 Ձեր սուրբ շնչով կենդանական Հայոց սրտեր :
 Խող այս թառաչ սրտէս բղխած ւաղի արցունք ,
 Հասնի ամեն մէկուդ պանդուխտ իմ Հայիազունք .
 Հալեցընէ ձեր շիրմերուն սառայց եւ ձիւն ,
 Ու միշտ սիւռէ կենսափթիթ մեզ նոր գարուն :

Յ. Ս. Կեօքիւսեան :

ԿԱՐՃ ԶԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՅԱՍՈՐԻՍ

(Հարունակութիւն եւ վերջ, տես թիւ 9 .)

Իւղատունը կանգնած արձանի մի վրայ, ա՛յստուած անմահ եւ անվախճան որ ստեղծեաց մարդ բանական, ետուր նմա ցուպ հովաւական հովու եւ զհօտս տիրական, բարձող խաչին տէրունական որպէս մեծին Սափէսին այն, զձոյն պատառելով աղատեցոյց զամենեւեան գերագոյն դու գովելի, նման արթնոյն Գրիգորի, շարժարանօք նա խաչու կցեալ անմահ բանին Տեառն Յիսուսի, դատաւորն երկնաւոր տէր կացուցեալ զքեզ ամենայն քաղաքի, եւ տուեալ

քեզ բան քաղցրալի, Տէր Խաչատուր հայրապետի, ընդունարան հոգւոյն շնորհաց, այն որ ի վերնատունն հընգեաց, զառաքեալն զարդարեաց զընդր աշխարհն սքօք կոչեաց, համբերուած թան դու հետեւման որ առաւել քան զՅորայի, բոս հրամանին տէրունական, որք համբերեն, խաչաւ կենան ճշմարիտ ճանապարհին դու մարգարիտ դատր անգին, եւ լաւ ուսար խոնարհութիւն, որ երեւեալ ի քում ոնծինգ, լյոն ի հօրէ զքեզ զարդարեաց, զքեզ բաղմաց աղ տնուանեալ քաղցր համով ի համ ամեալ, ուր ի յերկինս հրաւիրեալ, խոստովանող եւ դու արի տեսան խոստեց Յիսուսի

Վրիստոսի, յորժամ կանգնեալ յեկեղեցի հնչեալ ձայնիւ գ բաղձալի, ծածկեալ խորհուրդն Նստաւածային, յոյտնեաց մարտը կարապետին, դուռնանեալ այն Ներսիսին որ զգեցաւ զուրբ հոգին, մարտը հոգւոյն ընդունարան քան զՆովհաննէս առաքեալն այն, նա զօրացեալ Հոգւով սրբով անմեղ մնայ անապական, Յիսուս որդւոյն սուռն և անդի, որ հաւնապաղ ի քեզ հանգչի, նորին շնորհաշխարհ ասարի, փառասորութիւն վերառարի, շնորհատուն ողորմութեան Յիսուս Վրիստոս անմահ արքայն, մեք ակն ունիմք առ նա յուսով զի դատեալցէ յաջակողմեան, ոսկիաքան Յովհաննէսին, դու համեմատ գոյով նմին, շատ չարչարեալ նա արարի, հանգեաւ խորանն անմատուցին, Տեառն աստուծոյ դու ժիր մշակ, ուղիղ վարուք դու և արագ, զեկեղեցիս նորոգեցեր և արարեր որպէս դրախտ։ Վրիստոս անմահ սուրբ թագաւոր, որ է օրհնեալ ընդ հօր հոգւով։ Ես չար մարտն առ նա յուսով, որ ասացի գովս այս գունով այս է տապան երաժշտին, տէր խաչասուր հայրապետին, որ և հանգեաւ ի մեծ թութին հայոյ յէկեղ (1069) Վրիստոս Նստաւած տէրդ վերին, հոյցման կուսին քո ճնողին, պաղատանք սուրբ քառասնիս լուսաւորեալ զհոգիս սուրին, ամէն ։

Այս երկու եկեղեցիին վեց քահանայ սենին որք ժողովուրդը հոգեւորապէս կը մխիթարեն, վիճակը Սրայ վանքին թէմն է, ունի նաեւ անշարժ կալուածներ, որոց տարեկան մուրքը 400 լիւրայ կը հաշուեն։ Այս գումարը եկեղեցւոյ, դպրատանց և առաջնորդապանին կարեւոր պիտայքը կրնան հոգալ, բայց ի բարեպաշտ ժողովրդաց հոգեւոր նաւերնէն ։

Սուրբ Լիւսապաղէմի հոգեւորանալ

դարձեալ հարի էլ ասլի կոչուած թաղըն է, կառուցեալ բարեյիշատակ Ղըրիգոր պարոն տէր կոչեցեալ Պատրիարքէ սրբոյ Նթուոյս, և յետոյ կրկին նորոգեալ այցելութեամբ շղթա յախիր հոգեւոր Ղրիգոր Պատրիարքի, ցամաքէն ճանապարհորդող բարեպաշտ ուխտաւորաց հանգստութեան համար։ որուն բնական նկարագիրը այս է։ Սենիակ դռնէ մի ներս մանելով ընդարձակ և յատակը սալած գաւիթի մի կ'առաջնորդէ, որուն մէջ տեղն բարեհամ ջրհորը և լիվանը, ուրուն վրայ եղած արձանագրութեան օրինակը հոս կը գնենք։ « Եր նորոգեալ լիվանս կրկին, հազար հարիւր ութսուն հնգին, յառուս Ղրիգոր Պատրիարքին, ձեռամբ նորին գանձապետին, իսկ մասնաւոր նորոգս վերջին ըռաֆ ըռաֆիս սոյն լիվանին, հազար երկու հարիւր և երկուքին, յառուս թորոս Պատրիարքին եւ առաջնորդ վարդապետին Սեբաստեան Վաբրիէլ դիտին, ջանիւք Սաշկերոցի գանձապետին տէր Լարսահմեան Պողոս դրաքին, և գծողիս երկաթագրին, Յակոբ երիցու որդի Սանտին, որք հանդիպիք սոյն արձանին, տէք Հայր մեր և ռզարմի ։ Սրահին չըջապատը շինուած է կրկնապարկ եւ գեղեցիկ քարուկի սենեակներ 32 թուով որոց ամեն մէկուն դռներուն վրայ հայկական տառերով յիշատակարաններ գրուած է, և գաւթին որմին մէջ տեսնուած արձանագրութեան օրինակը։ « Թուին իճհէ (1175), առաջնորդութեամբն Նստաւծոյ Ես Ղրիգոր անպետ վարդապետ, Պատրիարք սուրբ Լիւսապաղէմայ եկի քաղաքն Հալէպ, տեսի հագետունս վախով արարեալ և շինեալ ի Ղրիգոր պարոն տէրէ, և էր հնալեալ, Նստաւծով նորոգեցի խցերօք և օտաներօք վերատին պայծառացուք

ցեալ զարդարեցի յիշատակ ինձ եւ ծնողացն իմոց եւ Յովհաննէս վարդապետին Պատրիարքին Վիւզանդիոյ, եւ բազմաշատալ գանձապետացն Նիքոսադէմի եւ տղգիս Հայոց եւ տմենայն ուղորմութիւն տուողաց, եւ որք ընթեռնութիւն ասացէք Մատուած ուղորմի, ամէն » : Իւնի նսեւ ստորերկեայ ընդարձակ տեղի, բայց բանի մի չքառայէր, հոգեատուր թէ իւր բոլոր տիւրք եւ թէ ուրիշ թաղերու մէջ ունի յատուկ կալուածներ, ուստի թէ այս կալուածոց եւ թէ հոգետան տեսչութիւնը տեղւոյն գանձապետին յանձնուած է, որոյ ընտրութիւն սրբայ Մթողոյս կառավարութեան կողմէն կրկնայ, որոշեալ պայմաններով :

Վերից քաղաքին վրայ մեր կարողութեանը համեմատ կարճ տեսութիւն մի ընեւէն վերջը կը մեկնիմք անտի դէպ ի Վիլիկիոյ սահմանը : Վիլիս կամ Վրիս քաղաքը 12 ժամ հեռու է Հալպայ յարեւելից հիւսիսայ լեռան ստորոտը կառուցած, կարի ընդարձակ է բերրի եւ արգաւանդահող գաշտերը, որ Վիլիկիոյ սահման կը համարուի : Երկրագործութիւնը ըստ հին սովորութեան Մարաշիոց ձեռքը մը նացած է, քաղաքին մօտենալու դուրսէն կերեւան 15 չափ շտարակներ, մնաք, որոնք քաղաքին անշուքութիւնը փոքր ինչ կը վարապուրեն : Բնակիչք մեծաւ մասամբ այլազգի են 150 տունի չափ Հայոց ազգէն, քանի մի տուն պապական. հայք բորուկիր նոր եկեղեցի մի կառուցանելու ձեռնարկերեն, բայց մեջերին փոքր ինչ անհամաձայնութիւն պատահելով անկատար մնացեր է : Բաղաբին հարաւային կողմը միայն դաշտային է եւ բարեբեր, իսկ լեռնային կողմերը ձիթենեաց ծառերը կը ծածկեն, ուստի առատութեամբ կը քաղեն ձիթապտուղս : Եւսն

սապոնի գործարաններ, լինի եւ ծխախոտ եւ այլն, բնակիչք ոմանք իրենց արհեստով եւ ոմանք վաճառականութեամբ ապրին : Եղբւ առհասարակ տաճիկերենով վարեն. հայկական բարբառը իրենց համար խորթ կը թուի : Վիլիս քաղաքին բոլորտիքը ձիթենիի ծառեր կան յիշատակ նուիրեալ սրբոյն Յակովբայ վանուց՝ տեղւոյն բարեպաշտ ժողովրդաց. աստի մինչեւ Ղնթէպ 12 ժամ է :

Ղնթէպ քաղաքը երեք փոքր բլուրակներու վրայ կառուցած է, գեղեցիկ դիրքով, բնակիչք խառն են, որոց մեծ մասը այլազգ, 1500 տուն Հայոց ազգէն. 200 տուն Բարբաղան, 30 տուն Պապական հայք. երկիրը պաղաբեր եւ բնակիչք աշխատասէր, բաղաթիւ են այգիները, եւ անուանի խաղողն, մինչեւ հինը՝ նորէն կը պահեն. առատ է եւ պատուական փխտաւորն, լինի մեղր ազնիւ, չամիչ, ընկոյզ տարոն, կը բերէ առատ ցորեան, գարի, շուշմայ, բամպակ, բուրդ, եւ մրգեղինաց ամեն տեսակներէն գրեթէ կը քանուի : Օռարձալի է պարտեղները ականակիտ ջրերով. վաճառականութիւնն ըստ բաւականին բարդուած է, աստայանկութե գործարանները յաճախ են. ժողովրդաց մեծ մասը մանուանդ Հայոց, այս արհեստին կը ծառայեն, գործարանաց արտադրեալքն են, ընտիր կտաւալածա, ասուեղէն ապա շատ ընտիր տեսակէն. այս ապրանքները Միսիսի կողմերը կը տարածի :

Ժողովրդք տեղւոյն բարեպաշտ եւ ջրմեռանդ են՝ ի կրօնս, ունին եկեղեցի մի բաւական մեծութեամբ, բայց ժողովրդաց բազմութեան նկատմամբ կարի փոքր, երկու դպրոց, մէկը նորաշէն, դասատուութիւն հասարակ ընթերցանութիւն, 12 քահանայ, թէ

մի Սրտոյ փնձակ է, օգը մարդուր և ջու-
րը բարեհամ, տուններուն շատերուն
մէջ շատրուաններ կան, շինուածք առ-
հասարակ քարուկիր: Վաղորքին արեւ-
մուտն կողմը կը տեսնուի քարայրի
մի վրայ շինուած աւերակ բերդը: Սա-
ճուր վրտին ալ կը նայատէ քաղաքին
պիտոյիցը և աղօրիս դարձնելու, ունի
ընդարձակ շուկաներ, կարաւանա-
տունք, իջեւանատեղիք, անուանի է
Լճիկէն կոչուած զբոսավայրը, և այլ
տեղերը, որոց վրայ երկար լինի խօսիլն:
Կիլիկիոյ ընդարձակ սահմանը մէկ կողմ
ձգելով միայն անոր հին մայրաքաղա-
քին մէկուն ստորագրութիւնը համա-
ռօտողի հաս կը դնենք, սրուն այցե-
րութիւն ընելու բաղդը ունեցանք:
Տարսն կամ թարսիս ձայնեալ, չորս
ժամաւ հեռի Սերտին նաւահանգիստ
աէն, կառուցած է տափարակ դաշտի
մի մէջ, շրջապատեալ խիտ պարտէզ-
ներով և մրգաբեր ծառատունկներով,
Կիւզնոս գետը կ'ոռագանէ, քաղաքէն
կէս ժամ բացակայ, որուն վրայ կա-
մուրջ ձգուած է. իսկ այժմ ջրոյն սառ-
տիկ յորձանքէն խախտուած և նորո-
գութեան կարօտ է Լճոյ գետէն երեք
փոսի բաժնուած է քաղաքէն ժամ մի
հեռի տեղէն, որ նոյն տեղը պէնք պալէ
կ'անուանի. մէկ մասը քաղաքին վերի
կողմէն պարտէզներուն աղօրեաց և
նոր շինուած բամբակի մեքենաները
դարձնելու պիտոյիցը համար, մէկ մա-
սը քաղաքին մէջէն բնակչոյ պիտոյքը
հոգալու համար, իսկ միւս մասը քա-
ղաքին վարի կողմէն դարձեալ պար-
տիզաց և այլն բաներուն համար:

- Վաղաքէն կէս ժամ հեռի է բուն
ջրաղայները, քիչիւրկէ, բազմութիւն են
և միանգամայն շատ արագութեամբ
և գիւրութեամբ կազան: Սա է ա-
նուանի ջրվէժն Սա քեօփէն ձայնեալ
բնակչոյ, Սա բազայալ քիւժն լըճք:

առնոր և ջերմիւ արտաքաւ: Վար-
ձեալ այս գետը խեղդամահ բրաւ
Գերմանիոյ Վրետերիկոս կայսրը եւ
Լճնախ հայկազուն իշխանը, ձկնա-
բեր է, ուստի մեծամեծ ձուկեր կը
սրսան, փոքր 'ի շատէ օգուտներ գոր-
ծելով Սիլերիական ծովը կը թափի,
նաւարկելի է 'ի ծովէն մինչեւ 'ի կա-
մուրջն Բաճ քեօփէն անուանեալ տե-
ղին, Լճիկին բարեբեր ըլլող ամին
տեղ հսկակառն է: Երկրագործու-
թիւնը ըստ հին սովորութեան, բայց
բարեք կը մշակեն, բերէ առատ ցո-
րեան, գարի, շուշմայ, կորեակ, բամ-
բակ, բուրգ, և ընդեղինաց Բամին
տեսակները, և մրգեղէն նարինջ,
կիտրոն, նուռն և այլ տեսակներ, 'ի
կենդանիո՞ւ արջաւ, ուխտար, այծ, ըն-
տիր երիվար, վայրենի և ընտանի գո-
մէշ: Աճառականութիւն քաղաքիս
ճոխ է, սակաւաթիւ են հայ վաճառ-
ականները, բնակիչ խոսն են, բազ-
մութիւ և միանգամայն հարուստ են
այլազգիք, 200 տուն հայոց ազգէն
կան նա եւ յոյն, որոց նորաշէն ե-
կեղեցի և եպիսկոպոս առաջնորդ եպ-
մանաւոր գպրոց, բազմութիւն է քիչ-
լոճ անուանեալ ցեղն, որոնք առ հա-
սարակ պարտիզպան և երկրագործ,
գաղթեալ 'ի Փիւնիկեցւոյ որոց բազ-
մութիւնը և գլխաւոր շէխը աւոթի-
կիոյ կողմերը կը նստին և կը սուին
նուսէրի, ինչ կրօնք պաշտօնքին յայտ-
նի չէ, առ երեսո մահմետական կը
ձեւանան և Լճաբազուց լեզուաւ և
դիւրութեամբ կը վարուին, երկրին ա-
ղը ապականեալ և ջուրը միասակար բե-
լով յամարայնի բնակիչք կը գաղ-
թեն 'ի Լամբուն 'ի Վիւկլան և Տորոսի
լեռներուն հովաւուն տեղերը, ուր է
ամարանոց տունները այգիները և պար-
տէզները: 8 ժամաւ հեռի է դըժուր-
անուանեալ տեղին, ուր վկայեցին

Պաւրէն Արքայապետ և մայր նորա Յուզի
տայ. կերէւի ցարդ փոքր աւերակ մա
տուռն, ուր ջերմեռանդութեամբ զի
մէն ուխտաւորը ասորուէ տարի. կան
քանի մի տուն հայոց ազգէն և քա
հանայ մի. Հին քաղաքին նոսրին տա
րածութեան և բազմամարդութեան
կը վրայեն պարսպին երկու դռները, որ
ցարդ կռիւքուն կեցածեն հին շէնքե
րու աւերակները և կիսախուլ բերդը.
բայց պարդիս կարի փոքր և ամփոփ է.
Հնութեանց մէջ անուանի է Կեօլե
փալէ անուանեալ հազակոյս բըսիլը,
ուստի երբեմն հնութիւններ յերե
ւան կեղան, փոքր-փոքր զարմանալի
շէնքը, որուն պատերը անվնաս կան
գուն կեցած են և յաւիտեանս կոր
ծանելիք չունին. դէպքէն ծայնեալ սրբ
բառաւ քարամբք և գմբէթայարկ շէն
քը, բազանքները, քիլիսէ և օսլա
ծածկները. Այս սուլա ծածկն շինեալ
է հեթում թագաւորէն և օժեալ
յանուն Պետրոսի առաքելուն եկեղե
ցի հայոց, որուն մէջ կը տեսնուի
զարմանալի ճարտարութեամբ շի
նուած պատշգամբ, որ այժմ մօտիկ կը
շեն, համակ մարմարանեայ, չորս կորն
թեան միաձոյլ սպիտակափայլ սեանց
վրայ կառուցուած, պատշգամբն յա
տակը բոլորակը, աստիճանները և ա
մէն պարագաները միատեսակ մոքմա
րփոնէ շինուածն, և արտաքին սրա
հին մէջ եղած պարփութի կշեայ ոսկե
գօծ խորաններով սիւները տեսնողին
մտաց մէջ իսկոյն նախնեայ յիշատա
կը կը զարթուցանէ, երեւակայել այն
երեւելի և հոյակապ զարմը:

Քիլիսէ ճամբի կողեցեալ մկիթը,
կառուցեալ կոփածու քարամբք քա
ղաշէն, իւր հնութիւնները առանց
խանգարուելու պահուած են, աւագ
խորանին տեղը երկու կողմի պահա
րանները հայկական արձանագրութիւն

վերածառուելով, արձանաւորան նրա հարանի
դրան վրայի որձանագրութիւնը եղ
ծուած ըլլալուն անկասկելի եղաւ կար
գալը. իսկ ասանցմէ կայ մկիթ
մի եւս ճագած անունով, որուն մէջի
եղած գերեզմանը Եփէ քանիէ կը կը
շեն այլազգիք. Քաղաքը ունի ընդա
ձակ շէկաներ, վաճառատեղներ, կա
րուանատունք և իջեւանատեղիք քա
րուկի շինուածովք, դարձ նախնեայ.
կան եւս ուրիշ երեւելի շինուածքներ
որոց այլազգիք ժամանակին արտած են
կալուածատէր միայն այլազգիք կը ճա
նաչուի, ագարակներ, ընդարձակ դաշ
տեր, պարտէզներ և ուրիշ արդիւնա
բեր կառուածներ այլազգեայ կը վե
րաբերին. Հայոց թագը միւս ազգե
րէն որոշ է, ուր է իրենց եկեղեցին
գարացով, հին եկեղեցին յանուն սբ
Լուսաւածածնի, ի Պօղոսէ Լաթե
լը շինեալ աւանդութեամբ, բայց ա
ւելի հաւանական է Կիլիկիոյ թագա
ւորաց աստեղները շինուած ըլլալը. որ
պէս և իցէ հին եկեղեցին քակելով
անոր տեղը նոր փառաւոր կոփածու
քարամբք կաթմաղիկէի եկեղեցի մի
կառուցածին տեղայն ժողովուրդք ի
րենց արդեամբը, բայց մենք հին եկե
ղեցեայ հիմն արձանագրութեց օրինակ
ները զոր հաւաքեցինք, ասոն կը դնենք
ի պիտութիւն հաստրակաց. Աւագ
խորանի պատկերի տրամախեայ շրջա
նակին զայս:

« Հինեցաւ արձանեայ շրջանա
կըս արդեամբ ժողովրդոց Տարսնի քա
ղաքի թաւին Ո (600) »:

Հին եկեղեցեայ պատէն եղած քա
րի մի փայ երկամայիս աստերով
զրաշմեալ այսպէս:

« Թաւին Հայոց Ուէ (677) նո
րոգեցաւ պարսկոյ Տարսնի թեմամբ
թագաւորին հայոց Հեթում »:

« Իսթանբուլ նոյն եկեղեցեայ գրոն

բարաւորին շրջապատը դրած այսպէս .

« Որ վասն անշտի սիրոյ քոյն , բանդ 'ի կուսէն աւեր մարմին , ազալանօք Մտուածածնին , Մոդ ըզյանցանն Օալիմին . որ և հանգեալ 'ի մեծ թուին 246 (765) . յորժամ գայցես յաշխարհ կրկին , յարո զսափառօք . քոյն ամէն » :

Սեփ մարմարոնեայ խաչ քար մի , որսւն երկայնութիւնը վեց թիւ և լայնութիւնը երկու , վասն հինգ խաչ փորագրուած , գեղեցիկ յորինուածով , մեծն 'ի կեդրոնի , մնացեալները չորս անկիւնը , վերի կողմը այսպէս գրուած է . « Քրիստոս Մտուած ողորմեա Ստեփաննոսի հոգւոյն » : Եւ խաչին անկիւններուն մէջ զոյգ տառերով գրեալ , Սուրբ Ստեփաննոս , պատուանդանին վրայ . « Կանգնեցի Սուրբ քառաթեւ Սուրբ նշանս 'ի թուին Հայոց 248 . (711) 'ի բարեխօսութիւն հոգւոյն Ստեփաննոսի որ փոխեցաւ 'ի Քրիստոս մեհեկ սնի մէկ . ամէն , եղբօր իւրոյ փոխնկայ » :

Սուրբ թաշ անուանեալ աւերակէն եկած քարի մի վրայ , որ քաղաքէն 8 ժամ հեռի է , գրեալ է այսպէս .

« Կսմաւք անմահ բարերարին , որ է պատճառ հանաւրց գոյնի . Սուրբ և հաււր արքայն Մէլին , Տէր թառաւոր հայոց զարմին , կանգնեաց զամրոցս այս ահագին , նոյոռնց որք աստ ապաստանին . զհիմնադիր այս ամրոցիս զԹագազարմն Կրտսանդին , որ նա տիւր մեծ գղեկին , որ Մեղին քար անուն կոչի . աւարտեցաւ ջանիւք տորին 249 ին (766) . Ըրդ որ 'ի սա ապաստանին և կամ մարմնոյ աչք նային , ապ փոխարէն գտէր ոգորմին , ինչեւ ժառանգ ազին գրախոսին . ամէն » :
 Լամբրոն գղեկին հին եկեղեցւոյ փլատակներէն գտնուած և բերուած քահանայ խաչ քարի մի վրայ . որոյ

երկայնութիւնը երեք թիւ է և լայնութիւնը երկու , մեծ խաչին թեւերուն տակը մէկմէկ փոքր խաչ ալ քանդակուած է . վերի կողմը կամաւրածու գրեալ այսպէս . « Ողորմեա ծառային քոյ յօհաննէսին , գասպարին , պետրոսին . և 'ի քառանկիւնս խաչին . Տէր , Մտուած , Յիսուս , Քրիստոս 249 (746) . ամէն » : և պատուանդանին վրայ . « ողորմեա ծառային քո գրիգորի շնորհ ամէն » : Քիլիսէ ճաւիտի կոչուած մզկիթին մէջ պահարարի դրան վրայի արձանագրութեան օրինակը .

« Եւս դուռն տեսուն է արդարոց և բնակարան երկնայնոց , պահեա զաւշին արքայն Հայոց , որ է քաւիչ ամէն գործոց » :

Տարսն քաղաքէն էր աստուածային առաքեալն Պողոս , և նորին հոգեկիր Սուրբն Ներսէս Լամբրոնացի , արքեպիսկոպոս քաղարիս . 'ի սմա ռծաւ մեծ հանդիման մեծն Եւսն թագաւոր հայոց յեկեղեցին Սրբոյն Սովիայ , Կրիգոր կաթուղիկոսէ որո՞մ ներկայ գաւաւ Ներսէս Լամբրոնացի . Տարսն քաղաքէն 12 ժամ է Լամբրոն գղեկին , ուր կը գտնուին բազմաթիւ աւերակք եկեղեցեայ , վանորէից և բերդից իրենց հին արձանագրութեալք , բայց բազդը չյաջողեց զանոնք աչքէ անցնել և 'ի գիր առնուլ մեր նախնեալմէ մնացած հնութեանց նշխարները , ուստի կը թողումք ուրիշ պատահ ժամանակի .

Եւստափաթար վարդապետ
 Տէր Յովհաննէսեան :

ՅԱՐԴԻԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿԻ ՆԱԽԻՆ
 ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հարուստը աղքատին աշխատու
 թեամբ աւելի հարուստ եղաւ . եւ